

Lettre à Ménécée d'Epicure = DL X, 122-135 - éd. Hicks

Auteur(s) : Diogène Laërce ; Epicure

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

6 Fichier(s)

Mots clés

[Hicks, Robert Drew \(1850-1929\)](#)

Présentation du document

Date 1925

Mentions légales

- Responsabilité éditoriale : Department of Philosophy and Cultural Heritage of University Ca' Foscari of Venice ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Texte : Domaine public

Editeur de la fiche Department of Philosophy and Cultural Heritage of University Ca' Foscari of Venice ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Contributeur(s) Giovacchini, Julie

Langue Grec ancien

Source Voir description détaillée du texte : [CIRIS](#)

Contenus reliés

Collection Ep. Lettre à Ménécée

Ce document est une version de :

[Lettre à Ménécée d'Epicure = DL X, 122-135 - éd. Usener](#)

Description du document

Description Voir description détaillée de l'édition : [CIRIS](#)

Notice créée par [Julie Giovacchini](#) Notice créée le 23/06/2021 Dernière modification le 30/05/2022

DIOGENES LAERTIUS

Ἐπίκουρος Μενοικῆ χαίρειν.

122 Ἔπειτα νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέροντων ὑπάρχων κοπιᾷτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστίν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχει ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν ὁμοίως ἐστὶ τῶν λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι τὴν ὥραν. ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι, τῶν μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῶν δ' ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιός ἢ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιούντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴ περ παρούσης μὲν αὐτῆς, πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δέ, πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν.

123 Ἄ δέ σοι συνεχῶς παρήγγελλον, ταῦτα καὶ πράττε καὶ μελέτα, στοιχεῖα τοῦ καλῶς ζῆν ταῦτ' εἶναι διαλαμβάνων. πρῶτον μὲν τὸν θεὸν ζῶν ἄφθαρτον καὶ μακάριον νομίζων, ὅς ἢ κοινῆ τοῦ θεοῦ νόησις ὑπεγράφη, μηθὲν μήτε τῆς ἀφθαρσίας ἀλλότριον μήτε τῆς μακαριότητος ἀνοίκειον αὐτῶ πρόσαπτε· πᾶν δὲ τὸ φυλάττειν αὐτοῦ δυνάμενον τὴν μετ' ἀφθαρσίας μακαριότητα περὶ αὐτοῦ δόξαζε. θεοὶ μὲν γὰρ εἰσιν. ἐναργῆς δέ ἐστι αὐτῶν ἡ γνῶσις· οἷους δ' αὐτοὺς εἶναι πολλοὶ νομίζουσιν, οὐκ εἰσίν· οὐ γὰρ φυλάττουσιν αὐτοὺς οἷους νοοῦσιν. ἀσεβῆς δὲ οὐχ ὁ τοὺς τῶν πολλῶν θεῶν ἀναιρῶν, ἀλλ' ὁ τὰς τῶν πολλῶν δόξας θεοῖς

DIOGENES LAERTIUS

124 προσάπτων. οὐ γὰρ προλήψεις εἰσὶν, ἀλλ' ὑπολήψεις ψευδεῖς αἱ τῶν πολλῶν ὑπὲρ θεῶν ἀποφάσεις· ἐνθεν αἱ μέγιστα βλάβαι τε τοῖς κακοῖς ἐκ θεῶν ἐπάγονται καὶ ὠφέλειαι τοῖς ἀγαθοῖς. ταῖς γὰρ ἰδίαις οἰκειούμενοι διὰ παντὸς ἀρεταῖς τοὺς ὁμοίους ἀποδέχονται, πᾶν τὸ μὴ τοιοῦτον ὡς ἀλλότριον νομίζοντες.

“Συνέθιξε δὲ ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει· στήρησις δὲ ἐστὶν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνώσις ὀρθὴ τοῦ μηθὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν, οὐκ ἄπειρον¹ προστιθεῖσα χρόνον ἀλλὰ τὸν τῆς
125 ἀθανασίας ἀφελομένην πόθον. οὐθὲν γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν τῷ κατειληφῶτι γησαίως. τὸ μηθὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν, ὥστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον οὐχ ὅτι λυπήσει παρὼν, ἀλλ' ὅτι λυπεῖ μέλλον. ὁ γὰρ παρὼν οὐκ ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ᾶμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν· ὅταν δ' ὁ θάνατος παρῆ, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν. οὔτε οὖν πρὸς τοὺς ζῶντας ἐστὶν οὔτε πρὸς τοὺς τετελευτηκότας, ἐπειδὴ περ περὶ οὗς μὲν οὐκ ἐστὶν, οἱ δ' οὐκέτι εἰσὶν. ἀλλ' οἱ πολλοὶ τὸν θάνατον ὅτε μὲν ὡς μέγιστον τῶν κακῶν φεύγουσιν, ὅτε δὲ ὡς ἀνάπανσι τῶν ἐν τῷ ζῆν κακῶν αἰροῦνται. ὁ
126 δὲ σοφὸς οὔτε παραιτεῖται τὸ ζῆν οὔτε φοβεῖται

¹ αὐτὸ ἄπειρον codic. 1 corr. Menag. 1 sed post ἀλλὰ τὰς inf. (11) / ἄπειρον excidisse putat Bignone.

* The striking resemblance to this passage of ps-Plat. *Atroxelas*, 369 u, has often been pointed out, most recently by 650

DIOGENES LAERTIUS

τὸ μὴ ζῆν· οὔτε γὰρ αὐτῷ προσιόταται τὸ ζῆν οὔτε δοξάζεται κακὸν εἶναι τὸ μὴ ζῆν. ὡσπερ δὲ τὸ σιτίον οὐ τὸ πλείον πάντως ἀλλὰ τὸ ἥδιον αἰρεῖται, οὕτω καὶ χρόνον οὐ τὸν μήκιστον ἀλλὰ τὸν ἥδιον καρπίζεται. ὁ δὲ παραγγέλλων τὸν μὲν νέον καλῶς ζῆν, τὸν δὲ γέροντα καλῶς καταστρέφειν εὐήθης ἐστίν οὐ μόνον διὰ τὸ τῆς ζωῆς ἀσπαστόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν αὐτὴν εἶναι μελέτην τοῦ καλῶς ζῆν καὶ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν. πολὺ δὲ χεῖρον καὶ ὁ λέγων, καλὸν μὲν μὴ φῦναι,

φύνα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀἰῶος περῆσαι.

127 εἰ μὲν γὰρ πεποιθῶς τοῦτό φησι, πῶς οὐκ ἀπέρχεται τοῦ ζῆν; ἐν ἐτοίμῳ γὰρ αὐτῷ τοῦτ' ἐστίν, εἴπερ ἦν βεβουλευμένον αὐτῷ βεβαίως· εἰ δὲ μακρόμενος, μάταιος ἐν τοῖς οὐκ ἐπιδεχομένοις.

Μνημονευτέον δὲ ὡς τὸ μέλλον οὔτε ἡμέτερον οὔτε πάντως οὐχ ἡμέτερον, ἵνα μήτε πάντως προσμένωμεν ὡς ἐσόμενον μήτε ἀπελπίζωμεν ὡς πάντως οὐκ ἐσόμενον.

Ἀναλογιστέον δὲ ὡς τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν εἰσι φυσικαί, αἱ δὲ κεναί. καὶ τῶν φυσικῶν αἱ μὲν ἀναγκαῖαι, αἱ δὲ φυσικαὶ μόνον· τῶν δ' ἀναγκαίων αἱ μὲν πρὸς εὐδαιμονίαν εἰσὶν ἀναγκαῖαι, αἱ δὲ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀρχλησίαν, αἱ δὲ πρὸς αὐτὸ

128 τὸ ζῆν. τούτων γὰρ ἀπλανῆς θεωρία πᾶσαν αἴρσει καὶ φυγὴν ἐπανάγειν οἶδεν ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ὑγίειαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀταραξίαν, ἐπεὶ τοῦτο τοῦ μακαρίου ζῆν ἐστὶ τέλος. τούτου γὰρ χάριν πάντα πράττομεν, ὅπως μήτε ἀλγῶμεν μήτε ταρβῶμεν· ὅταν δ' ἀπαξ τοῦτο περὶ ἡμᾶς γένηται,

DIOGENES LAERTIUS

λύεται πᾶς ὁ τῆς ψυχῆς χειμῶν, οὐκ ἔχοντας τοῦ
 ζώου βαδίζειν ὡς πρὸς ἐνδέαν τι καὶ ζητεῖν ἕτερον
 ἢ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀγαθὸν συμ-
 πληρωθήσεται. τότε γὰρ ἡδονῆς χρεῖαν ἔχομεν,
 ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν ἡδονὴν ἀλγῶμεν·
 ὅταν δὲ μὴ ἀλγῶμεν, οὐκέτι τῆς ἡδονῆς δεόμεθα.
 καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν καὶ τέλος λέγομεν
 129 εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν· ταύτην γὰρ ἀγαθὸν
 πρῶτον καὶ συγγενικὸν ἐγνωμεν, καὶ ἀπὸ ταύτης
 καταρχόμεθα πάσης αἰρέσεως καὶ φυγῆς καὶ ἐπὶ
 ταύτην κατανατῶμεν ὡς κανὸν τῷ πάθει πᾶν ἀγαθὸν
 κρίνοντας. καὶ ἐπεὶ πρῶτον ἀγαθὸν τοῦτο καὶ
 σύμφυτον, διὰ τοῦτο καὶ οὐ πᾶσαν ἡδονὴν αἰρούμεθα,
 ἀλλ' ἐστὶν ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν
 πλείον ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἐπιηται· καὶ
 πολλὰς ἀλγηδῶνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν,
 ἐπειδὴν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ παρακολουθῆ πολλὸν
 χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδῶνας. πᾶσα οὖν
 ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχει οἰκείαν ἀγαθόν, οὐ πᾶσα
 μέντοι <γ' > αἰρετή· καθὰ περ καὶ ἀλγηδῶν πᾶσα
 130 κακόν, οὐ πᾶσα δὲ αἰεὶ φευκτὴ πεφυκυῖα. τῇ
 μέντοι συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμ-
 φέρων βλέπει ταῦτα πάντα κρίνει καθήκει· χρώ-
 μεθα γὰρ τῷ μὲν ἀγαθῷ κατὰ τινὰς χρόνους ὡς
 κακῷ, τῷ δὲ κακῷ τῷ μάλιστα ὡς ἀγαθῷ. καὶ
 τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν, οὐχ
 ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, ἀλλ' ὅπως ἐὰν
 μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις ἀρκώμεθα,
 πεπεισμένοι γνησίως ὅτι ἡδίστα πολυτελείας ἀπο-
 λαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι, καὶ ὅτι τὸ
 μὲν φυσικὸν πᾶν εὐπόριστόν ἐστι, τὸ δὲ κατὸν
 δυσπόριστον. οἱ γὰρ λιτοὶ χυλοὶ ἴσθην πολυτελεῖ
 654

DIOGENES LAERTIUS

131 διαίτη τὴν ἡδονὴν ἐπιφέρουσι, ὅταν ἅπαξ τὸ ἀλγοῦν κατ' ἐνάειαν ἐξαιρεθῆ· καὶ μᾶζα καὶ ὕδωρ τὴν ἀκροτάτην ἀποδίδωσι ἡδονήν, ἐπειδὴν ἐνδέων τις αὐτὰ προσενέγκηται. τὸ συνεθίζει οὖν ἐν ταῖς ἀπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις καὶ ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικὸν καὶ πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ βίου χρήσεις ἄοικνον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλεμμάτων προσερχομένους κρείττον ἡμᾶς διατίθησι καὶ πρὸς τὴν τύχην ἀφόβους παρασκευάζει.

132 Ὅταν οὖν λέγωμεν ἡδονὴν τέλος ὑπάρχειν, οὐ τὰς τῶν ἀσιώτων ἡδονὰς καὶ τὰς ἐν ἀπολαύσει κειμένας λέγομεν, ὡς τινες ἀγροαῖτες καὶ οὐχ ὁμολογοῦντες ἢ κακῶς ἐκδεχόμενοι νομίζουσι, ἀλλὰ τὸ μῆτε ἀλγεῖν κατὰ σῶμα μῆτε ταραττεσθαι κατὰ ψυχὴν. οὐ γὰρ πότοι καὶ κῶμοι συνείροντες οὐδ' ἀπολαύσεις παιδῶν καὶ γυναικῶν οὐδ' ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα φέρει πολυτελῆς τράπεζα, τὸν ἡδὸν γενῆ βίον, ἀλλὰ νήφων λογισμὸς καὶ τὰς αἰτίας ἐξερευνητῶν πάσης αἰρέσεως καὶ φυγῆς καὶ τὰς δόξας ἐξελαίνων ἐξ ὧν πλεῖστος τὰς ψυχὰς καταλαμβάνει θόρυβος. τούτων δὲ πάντων ἀρχὴ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν φρόνησις· διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ πᾶσαι πεφύκασιν ἀρεταί, διδάσκουσα ὡς οὐκ ἐστὶν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως, οὐδὲ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως ἄνευ τοῦ ἡδέως· συμπεφύκασι γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῷ ζῆν ἡδέως, καὶ τὸ ζῆν ἡδέως τούτων ἐστὶν ἀχώριστον.

133 Ἐπεὶ τίνα νομίζεις εἶναι κρείττονα τοῦ καὶ περὶ

DIOGENES LAERTIUS

θεῶν ὅσα δοξάζοντος καὶ περὶ θανάτου διὰ παντός ἀφόβως ἔχοιτος καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιλελογισμένου τέλος, καὶ τὸ μὲν τῶν ἀγαθῶν πέρας ὡς ἔστιν εὐσυνπλήρωτόν τε καὶ εὐπόριστον διαλαμβάνοντος, τὸ δὲ τῶν κακῶν ὡς ἢ χρόνους ἢ πόνοις ἔχει βραχεῖς, τὴν δὲ ὑπὸ τιμῶν δεσπότιν εἰσαγομένην πάντων διαγελαῶντος¹ «εἰμαρμένην καὶ μᾶλλον ἢ μὲν κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι λέγοντος», ἢ δὲ ἀπὸ τύχης, ἢ δὲ παρ' ἡμᾶς διὰ τὸ τὴν μὲν ἀνάγκην ἀνυπεύθυνον εἶναι, τὴν δὲ τύχην ἄστατον ὄραν, τὸ δὲ παρ' ἡμᾶς ἀδέσποτον, ᾧ καὶ τὸ μεμπτόν

134 καὶ τὸ ἐναντίον παρακολουθεῖν πέφυκεν (ἐπεὶ κρεῖττον ἢν τῷ περὶ θεῶν μύθῳ κατακολουθεῖν ἢ τῇ τῶν φυσικῶν εἰμαρμένη δουλεῦειν· ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδα παραιτήσεως ὑπογράφει θεῶν διὰ τιμῆς, ἢ δὲ ἀπαραίτητον ἔχει τὴν ἀνάγκην), τὴν δὲ τύχην οὔτε θεόν, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι, ὑπολαμβάνοντος (οὐθέν γὰρ ἀτάκτως θεῷ πράττεται) οὔτε ἀβέβαιον αἰτίαν («οὐκ» οἶεται μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἐκ ταύτης πρὸς τὸ μακαρίως ζῆν ἀνθρώποις δίδεσθαι, ἀρχὰς μάλιστα μεγάλων ἀγαθῶν ἢ κακῶν ὑπὸ ταύτης

135 χορηγεῖσθαι), κρεῖττον εἶναι νομίζοντος εὐλογίστεως ἀτυχεῖν ἢ ἀλογίστεως εὐτυχεῖν· βέλτιον γὰρ ἐν ταῖς πράξεσι τὸ καλῶς κριθὲν μὴ ὀρθωθῆναι διὰ ταύτην.

“Ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοῦτοις συγγενῆ μελέτα πρὸς σεαυτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς πρὸς τε τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, καὶ οὐδέποτε οὐθ' ὕπαρ οὐτ' ὄναρ διαπαραχθῆσθαι, ζήσεις δὲ ὡς θεὸς ἐν ἀνθρώποις. οὐθέν γὰρ εἴκει θνητῷ ζῶντι ζῶν ἀνθρώπος ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς.”

¹ ἀγγελλαντος (-λαρτες PQ) codic.: διαγελαῶντος codd. Un. nihil est εἰμαρμένη . . . λέγοντος.